

ÚVOD DO POTRAVINÁŘSKÉ LEGISLATIVY

I. část – cíle a struktura právních a technických norem

Doc. Ing. Vladimír Kocourek, CSc.

PRAHA

2008

1. Základy legislativy a technické standardizace

Současné pojetí práva vychází z rozdělení všech požadavků na výrobky na dvě oblasti:

1. **Oblast státem neregulovanou**, kde je formulace a splnění požadavků na jakost ponechána pouze na zákazníkovi a výrobcí (dodavateli), tj. jedná se o záležitosti smluvního charakteru,
2. **Oblast státem regulovanou**, kde stát formuluje společenské požadavky na jakost (zejména zdravotní nezávadnost) obecně závaznými právními předpisy a jejich plnění kontroluje a vynucuje.

1.1 Základní závazné právní předpisy platné specificky v ČR

Právní předpisy se podle své normativní síly dělí na.

- a) **ústavní zákony** (Ústava, Listina základních práv a svobod, další zákony označené jako "ústavní"). Tyto zákony obsahují základní ustanovení, která musí ostatní právní předpisy respektovat.
- b) **zákony**
- c) **zákonná opatření senátu**
- d) **prováděcí předpisy k zákonům**, t.j.:
 - **nařízení vlády**
 - **vyhlášky ústředních správních úřadů** (ministerstev a dalších)
- e) **mezinárodní smlouvy**

Právní předpisy jsou ve své platnosti časově omezeny. Platí do doby než jsou zrušeny (derogace). Lze však provádět i jejich dílčí změny (novelizace). **Zatímco rušený právní předpis zaniká, novelizovaný předpis platí i dál, a to ve znění toho předpisu, kterým byla jeho novelizace provedena.** Některé právní předpisy byly novelizovány vícekrát (např. Zákon o živnostenském podnikání do r. 2003 zaznamenal postupně asi 66 změn – aktuální verze viz <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zivnost/>).

V zájmu přehlednosti se proto někdy vyhláší ve Sbírce zákonů i tzv. "úplné znění" novelizovaného předpisu, v němž je právní předpis otištěn v aktualizované podobě.

Zákony lze měnit opět pouze novým zákonem, novými vyhláškami lze měnit pouze vyhlášky, nikoli zákony.

Zákonodárce sleduje při vydávání zákonů jisté **cíle**, např. bezpečnost majetku, zdraví obyvatel, udržitelné a vhodné životní prostředí apod. Tyto cíle tvoří samostatnou, i když výslovně neformulovanou a nepublikovanou strategii (politiku), stojící vedle systému právních předpisů. Tato strategie není oficiální součástí právního řádu, avšak všeobecná shoda o ní je pro jeho aplikaci významná.

Někdy zákonodárce cíle, které sleduje, vysvětluje v úvodních ustanoveních zákona, který vydává (tzv. preambule). Toto ustanovení pak slouží jako pomůcka při interpretaci textů v zákoně obsažených. Z hlediska uvedených cílů lze objevovat tzv. mezery v právu. Jde o situace, kdy zákonodárce opomněl při sledování daných cílů přijmout k tomu potřebnou právní úpravu. Pak nezbyvá než tuto mezeru vyplnit tzv. analogií, tedy s přihlédnutím k úpravě, která platí v obdobných situacích, které zákon upravuje, nebo s přihlédnutím k principům platným v celém právním řádu (analogia iuris). Jindy však, nejde-li o zmíněný případ mezer v právu, platí, že mlčí-li zákonodárce, pak povoluje. Chování právem neupravené, a tedy nezakázané, se implicitně považuje za dovolené.

Generálním právním předpisem je **Občanský zákoník** (Zák. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Ten upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob a majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony. Účastníci občansko-právních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Občanský zákoník upravuje mimo jiné např. tzv. spotřebitelské smlouvy, obecnou odpovědnost za škodu, odpovědnost za vady prodané věci, záruční lhůty, aj.

Obchodní závazkové vztahy popisuje **Obchodní zákoník** (Zák. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů), který je ve vztahu k Občanskému zákoníku v podřízeném vztahu a upravuje zejména podnikatelskou činnost a prostředí (povinnosti prodávajícího, nekalá soutěž, klamavé označování, klamavá a srovnávací reklama, veřejná soutěž, kupní smlouva, vady zboží, atd.). Při určení práv a povinností vyplývajících ze smluvního vztahu se přihlíží i k obchodním zvyklostem zachovávaným obecně v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem.

Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

V jinak neregulované oblasti se lze tedy (podle povahy věci a zúčastněných subjektů) řídit buď **Občanským** nebo **Obchodním zákoníkem**. Nutno mít ale na paměti, že konkrétní úpravy podmínek ponechávají tyto předpisy do značné míry na smluvních stranách. Velmi dobře však slouží k **ochraně tržního prostředí** před nekalými praktikami, popř. poskytuje základ pro řešení problémů, s nimiž smlouva mezi dodavatelem a odběratelem nepočítá.

Konkrétní **specifikace řady požadavků na jakost lze nalézt v technických normách**, které nejsou obecně právně závazné a výrobce se jimi řídí (nebo neřídí) dobrovolně. **Pokud však výrobce deklaruje shodu s některou technickou normou, např. na obale, pak nedodržení požadavku (jinak nezávazné) normy lze považovat za klamání spotřebitele.**

Zákon č. 634/1992 Sb. na ochranu spotřebitele spadá do sféry státem regulované a dostatečně konkrétní podmínky v oblasti potravin uvádí pak **Zákon č 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích ve znění Zák. 224/2008 Sb.** Podrobné specifikace všech požadavků jsou pak řešeny velmi obsáhlými prováděcími Vyhláškami Ministerstev zemědělství a zdravotnictví, které Zákon zmocňuje k všeobecné závaznosti. V případě nejasností mezi dodavatelem a odběratelem, týkajících se dodržení určitého znaku kvality, se nejprve zkoumá, zda jsou splněny požadavky Zákona o potravinách (resp. příslušné Vyhlášky). Dále je rozhodující, jak jsou požadavky na kvalitu specifikovány v obchodní smlouvě. Pokud konkrétní znak neřeší ani obecně závazný předpis, ani smlouva, pak za vyhovující kvalitu se považuje tzv. "kvalita obvyklá". Za takovou lze považovat jakost specifikovanou v příslušné technické normě a neexistuje-li ani ta, závisí naplnění tohoto pojmu až na případném soudním rozhodnutí (nedojde-li samozřejmě k dohodě mezi spornými stranami).

*Veškeré právní předpisy mohou být (na rozdíl od technických norem - viz dále) volně publikovány a šířeny – na internetu lze nalézt jejich plná znění; platná je však pouze verze, která je publikována v **oficiální Sbírce Zákonů**.*

Od data vstupu ČR do Evropské unie je součástí českého právního řádu rovněž legislativa EU.

Některé evropské právní dokumenty (Nařízení či rozhodnutí Komise) mají přímou platnost a nejsou proto v naší národní Sbírce zákonů už znovu publikovány, přestože mají vyšší právní sílu !

Lze je nalézt i v české verzi v [Úředním Věstníku](#) Evropské Unie, který vychází v jazycích všech členských států.

1.2 Technická standardizace - normalizace

Je zřejmé, že v neregulované oblasti budou mít naprosto klíčový význam právě **technické normy**, které podrobně specifikují běžnou úroveň jakosti a jsou schopny relativně rychle reagovat na technický vývoj v daném oboru aniž by nepřípustně omezovaly alternativní (zejména nejnovější) technická řešení.

Je také samozřejmě mnohem snadnější, uvést ve smlouvách odkaz na příslušnou normu, nežli v ní podrobně specifikovat veškeré požadavky odběratele na výrobek. Také **posuzování a prohlašování shody s technickou normou** podstatně přispívá k důvěře v kvalitu a technickou úroveň daného výrobku.

Pokud bychom chtěli co nejstručněji charakterizovat smysl technické normalizace, stačilo by k tomu jediné slovo: dorozumění. Technická normalizace totiž od samého počátku své existence přímo nebo zprostředkovaně sloužila a slouží právě tomuto účelu, a to **dorozumění partnerů v oblasti techniky**.

Současné technické normy vznikají jednak tradičně na **národní úrovni** (české ČSN, německé DIN, britské BS aj.) a jednak na úrovni **mezinárodní** (světové ISO, evropské EN apod.). Mezinárodních norem bylo v minulosti celkově méně, avšak pro jejich aplikaci existují dva důvody: 1. Představují pohled daleko širší, neomezený často kuriózními zvyklostmi určité země, 2. Jejich uplatnění v mezinárodním obchodě odbourává četné technické překážky, což často znamená podstatné snížení nákladů.

Mezinárodní organizace pro standardizaci - ISO je světovou federací národních normalizačních organizací a v současnosti má 146 členů. ISO se zabývá tvorbou mezinárodních norem ISO a jiných druhů dokumentů (technických specifikací - TS, technických zpráv - TR a veřejně dostupných specifikací - PAS) ve všech oblastech normalizace kromě elektrotechniky. V současnosti existuje asi 14 000 norem ISO.

Tvorbu a vydávání českých technických norem zaručuje stát, který touto agendou pověřil **Úřad pro normalizaci, metrologii a zkušebnictví (ÚNMZ)**. Náklady na tvorbu těchto norem hradí ten, kdo požaduje jejich zpracování. Jde-li však o normy zpracované na základě požadavků ústředních správních úřadů nebo o normy zpracované ve spojení s členstvím České republiky v mezinárodních nebo evropských normalizačních organizacích, hradí tyto náklady stát.

ČSN vydané na jakémkoliv nosiči smějí být rozmnožovány a rozšiřovány jen se souhlasem jejich vydavatele.

Zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky upravuje podmínky tvorby a vydávání českých technických norem. K těmto podmínkám patří i **povinnost projednat návrh normy s každým, kdo se ve lhůtě stanovené ve zveřejněném oznámení o zahájení zpracování návrhu normy přihlásí**, nebo s každým, kdo zašle své stanovisko ke zveřejněnému návrhu ve lhůtě stanovené v oznámení o jeho zveřejnění.

Národní normalizační orgán (ÚNMZ) přejímá mezinárodní normy do soustavy ČSN a vydává je jako **ČSN EN** nebo **ČSN ISO** – buď v překladu anebo dokonce v původní (zpravidla anglické) verzi. Nové "čistě národní" ČSN jsou nyní vypracovávány jen výjimečně, pokud je to nutné a příslušná mezinárodní norma není plánována.

Kromě norem specifikujících vlastnosti jednotlivých výrobků či skupin, jsou vytvářeny také normy pro **metody zkoušení výrobků**. Normalizované metody zkoušení (analytické metody, mechanické zkoušky aj.) mají totiž zásadní význam pro posuzování shody s požadavky na výrobek jak v oblasti regulované, tak i neregulované. Jednotný přístup k provádění zkoušek (analýz) validovanými a všeobecně uznávanými postupy má opět obrovský význam pro vzájemné uznávání výsledků zkoušek a tedy pro jednoznačné přijetí či odmítnutí výrobku v obchodním (smluvním) vztahu, popř. při úřední kontrole potravin.

Technické normy (národní i mezinárodní) jsou právně nezávazné. Závaznou a právně vymahatelnou se zcela konkrétní norma stává pouze tehdy, pokud její splnění požaduje nějaký právně závazný dokument (Zákon aj.) nebo pokud se na jejím splnění smluvní strany dohodnou, popřípadě pokud výrobce shodu s normou sám deklaruje (např. na obalu výrobku, v návodu, reklamním sdělení apod.).

2.2 Evropské zákonodárství, směrnice a normy

2.2.1 Evropská společenství

Vývoj integračních procesů v západní Evropě byl zahájen v roce 1952 vytvořením Evropského společenství uhlí a ocele (ESUO), kdy 6 států vytvořilo tzv. Montánní unii. Dalším krokem byl **vznik Evropského společenství (EHS) v roce 1957**, kdy byly podepsány tzv. Římské dohody. Ke stejnému datu vzniklo v Římě i Evropské společenství pro atomovou energii (Euroatom).

Bruselská dohoda z 8.4.1965 znamená sloučení EHS, EUROATOM a ESUO a vytvoření **Evropského společenství s jednotným názvem EC** (European Communities). Sloučení vedlo k centralizaci a koncentraci sil, posílení vnitřní struktury a zvýraznilo společný postup.

V roce 1986 byl přijat tzv. "**Jednotný akt**" (Single European Act), který rozhodl o vytvoření jednotného vnitřního trhu ES od 1.1.1993. **Jednotný vnitřní trh** je definován jako jednotný hospodářský celek, ve kterém neexistují překážky obchodu, jako oblast bez vnitřních hranic, ve kterém je zajištěn **volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu**.

Sedmého února 1992 byla v Nizozemském **Maastrichtu** podepsána smlouva o **Evropské unii** (EU). Tato smlouva znamená komplex opatření s konečným cílem vytvořit **společný ekonomický, sociální, ekologický a politický prostor** se společnou zahraniční politikou, občanskou unií, společným soudnictvím, měnou a ústřední bankou. **Evropské společenství je prvním pilířem Evropské unie**. Druhým z pilířů je společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetím pak mezivládní spolupráce v justici a vnitřních věcech:

Asociační dohoda o **přidružení ČR k EU** byla ratifikována v listopadu 1993.

2.2.2 Orgány Evropské unie

Orgány Evropské unie jsou (od roku 1967):

- politický a koncepční – Evropská rada (*summit šéfů vlád*),
- rozhodovací – Rada Evropské unie (Rada ministrů)
- poradní a kontrolní - Evropský parlament,
- kontrolní (pro právní oblast) - Soudní dvůr, Účetní dvůr
- výkonné – Evropská Komise.

Rada Evropské unie je nejvyšší rozhodovací orgán EU. Přijímá nejdůležitější rozhodnutí a zabezpečuje koordinaci zásadních ekonomických opatření členských států. Schvaluje nařízení, směrnice a rozhodnutí, která jsou jí předkládána, nejčastěji Evropskou komisí. Může uzavírat smlouvy jménem celé Unie.

Při schvalování právních aktů v oblasti potravin, životního prostředí, ochrany spotřebitele aj. se uplatňuje tzv. procedura spolurozhodování: při rozdílných stanoviscích Evropské Rady a Evropského parlamentu se zavádí dohodovací řízení a pokud v něm není dosaženo shody, Parlament má právo navrhovaný právní akt zamítnout.

Evropský parlament (EP) je poradním a kontrolním orgánem EU. Sídlem je Štrasburg a EP má 785 poslanců z jednotlivých členských zemí (stav v r. 2009). Ti se sdružují do tzv. frakcí nikoliv podle států, v nichž byli zvoleni, ale podle politických stran, které zastupují. Parlament dává jednak doporučení Radě, a jednak je oprávněn vydávat svá vyjádření ke všem důležitým legislativním opatřením EU. Má rovněž rozsáhlé dohlížecké pravomoci.

Evropská Komise (EK) je nejvyšším nadstátním výkonným orgánem Unie. Komise předkládá Radě EU návrhy právních aktů: nařízení, směrnic, rozhodnutí a doporučení. Zastupuje EU při mezinárodních jednáních. Za svoji činnost se zodpovídá Evropské Radě. Pokud jde o organizační uspořádání, člení se Komise na 36 specializovaných generálních ředitelství (DG). Členové EK jsou jmenováni na pět let na základě dohody mezi členskými státy schválené Evropským parlamentem (v Komisi má

každý členský stát jednoho komisaře, celkem je tedy 27 komisařů). Komise je odpovědná Parlamentu.

Soudní dvůr je orgánem právní kontroly a jeho sídlo je v Lucemburku. Soudní dvůr se skládá z jednoho soudce z každého členského státu, je zde tedy zastoupeno všech 27 vnitrostátních právních systémů EU.

Jeho úkolem je zajišťovat, aby právní předpisy EU byly vykládány a uplatňovány ve všech zemích EU stejně, tj. tak, aby bylo právo stejné pro každého. Například zajišťuje, že vnitrostátní soudy nevydají v téže věci různá soudní rozhodnutí. Soudní dvůr také zajišťuje, aby členské státy a orgány EU jednaly v souladu s požadavky evropského práva. Má pravomoc řešit právní spory mezi členskými státy EU, orgány EU, podniky i fyzickými osobami. Jeho nálezy jsou pro členské státy a jejich právnické a fyzické osoby závazné a přímo vykonatelné.

Orgány EU vycházejí při svém rozhodování z **principu subsidiarity**, což v praxi znamená, že každý veřejný úkol má být vždy vyřešen na té úrovni, která jej může uspokojivě splnit, tj. na úrovni obce, regionu, spolkové země, členského státu, a teprve poté na úrovni EU.

2.2.3 Zákonodárství Evropské unie

Zákonodárství Evropské unie - tzv. komunitární právo (odvozeno od anglického názvu EC = European Communities) je tvořeno primárním právem, sekundárním právem a rozsudky Soudního dvora. **Primární právo** tvoří již zmíněné zakladatelské a slučovací smlouvy a smlouvy mezinárodní, ale i ústavní tradice členských zemí.

Sekundární právo rozeznává následující dokumenty odlišné právní síly:

Nařízení (regulations): všechna nařízení schválená a publikovaná Radou jsou pro jednotlivé členské státy plně závazná a přímo aplikovatelná.

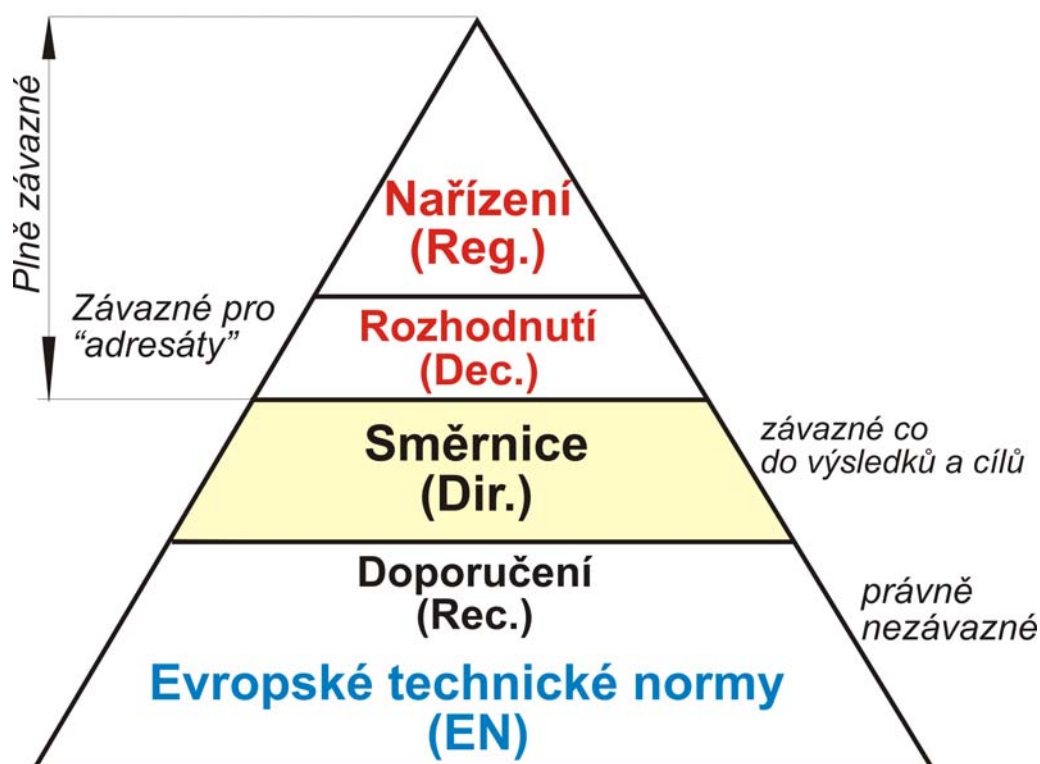
Rozhodnutí (decisions) jsou závazná pouze pro subjekty, jimž jsou adresována, např. pro členské státy, pro právnické nebo fyzické osoby.

Doporučení (recommendations) jsou nezávazná a jejich význam je převážně politický (koncepční).

Směrnice (directives) jsou závazné pro členské státy pokud jde o výsledky a cíle, jichž má být dosaženo, a to včetně určení období, kdy jich má být dosaženo. Směrnice

jsou právně technickým nástrojem a nemají v členských zemích samy o sobě právní sílu, nicméně je zavazují promítnout zásady příslušné směrnice do jejich národní legislativy. Jejich význam v procesu prokazování shody je v Evropské unii v rámci tzv. Globální koncepce certifikace a zkoušení zcela základní.

Hierarchie dokumentů EU

Je třeba se zmínit ještě o **technických normách (standards)**. Ty nejsou právním dokumentem, nicméně mají v procesu prokazování shody svůj nezastupitelný význam. Orgány EU zadávají jejich zpracování evropským normalizačním organizacím - CEN, CENELEC a ETSI. Normy vznikají buď jako výsledek prací specializovaných technických normalizačních komisí (TSC = Technical Standard Commissions) v rámci evropských normalizačních organizací nebo převzetím mezinárodních norem ISO. Členské státy Unie jsou povinny udělit těmto normám statut státních (národních) norem. Pro odlišení od národních popř. mezinárodních norem se pro technické normy, vydávané evropskými normalizačními institucemi používá název Evropské normy (EN). Česká republika je řádným členem CEN od 1.4.1997. Podílí se tak na tvorbě a zpracování EN

na straně jedné, na straně druhé má pak povinnost přebírat EN do systému ČSN a to do 6 měsíců od doby kdy vstoupí v platnost (pokud se tak nestane do 1 roku, může CEN uplatnit sankce).

2.2.4 Technické překážky obchodu

Program Unie, obsahující více jak 300 opatření pro zabezpečení volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu představuje dokument známý pod názvem "bílá kniha". Má tři díly:

1. odstranění věcných překážek,
2. odstranění daňových a celních překážek,
3. odstranění technických překážek.

Technickými překážkami obchodu (TBT) se rozumí:

- závazné technické předpisy,
- závazné předpisy pro prokazování shody s požadavky (certifikace, povinné schvalování výrobků,...),
- technické normy (formálně především ty, které obsahují závazná ustanovení, fakticky dokonce i normy nezávazné).

V rámci EU jsou vytvářeny dva nástroje pro odbourání TBT:

A. Evropský normalizační systém,

kteřý upravuje technické požadavky v tzv. státem neregulované oblasti a má za cíl harmonizaci technických norem v Evropě a tvorbu norem nových. Národní normalizační organizace upřednostňují tvorbu a přejímání evropských norem, zatímco nové, "čistě" národní normy (které v jednotlivých zemích nyní převažují) vznikají jen v odůvodněných (specifických) případech, kdy odpovídající EN neexistuje a členové CEN nepovažují za potřebné ji pro nadnárodní použití vytvářet.

B. Globální koncepce certifikace a zkušebnictví,

kteřá řeší jednotný systém prokazování shody s požadavky ve všech oblastech (regulovaná i neregulovaná) a dále udělování a používání evropské **značky shody - CE**.

Příslušné zkušební laboratoře mají odpovídat ustanovení EN ISO 17025:2005 (Všeobecné požadavky na odbornou způsobilost zkušebních a kalibračních laboratoří), což se prokazuje jejich akreditací Národním akreditačním orgánem (např. v ČR je to Český institut pro akreditaci o.p.s.).

2.2.5 Odpovědnost za výrobek

Pod termínem odpovědnost za výrobek se do nedávna myslelo a chápalo ručení za bezchybnou činnost výrobku (záruční ručení). Ve Spojených státech se však od 60. let pod tímto termínem (product liability) začíná chápat ručení za škody způsobené vadným výrobkem, tedy ručení za náhradu důsledkových škod, které vzniknou v důsledku vady výrobku uvedeného do oběhu.

Vývoj řešení problému odpovědnosti za výrobek probíhal různě ve Spojených státech i v dalších vyspělých zemích, ale ve svém důsledku vždy směřoval k poskytování nezbytné ochrany tomu článku trhu, který má nejslabší postavení, tedy spotřebitele. V jednotlivých zemích došlo postupně k vybudování legislativních mechanismů, které umožňují nahradit spotřebiteli vzniklé škody.

První kroky ve sjednocování legislativy zemí Evropských společenství se objevují koncem šedesátých let, kdy byly připraveny a schváleny směrnice řešení pro jednotlivé oblasti, ve kterých docházelo k ohrožování a poškozování občanů, spotřebitelů. Jednalo se např. o směrnice o hračkách, kosmetice a škodlivinách v potravinách. Úvodní etapa prací byla završena přijetím směrnice o odpovědnosti za škody způsobené vadným výrobkem (85/374). Tato směrnice vytvořila tlak na výrobce definováním jejich odpovědnosti a povinnosti náhrady škody. Směrnice je sice zaměřena na postih vzniklých škod, ale má i velký preventivní účinek, protože doporučené sankce (přijaté v plné výši jen v některých zemích) vytvářejí silný ekonomický tlak.

Hlavní zásady **Směrnice 85/374/EEC o odpovědnosti za vadné výrobky**:

- za škodu způsobenou vadou výrobku odpovídá výrobce (objektivní odpovědnost nezávislá na zavinění)
- u dovezených výrobků odpovídá dovozce tak jako výrobce
- nelze-li konkrétního výrobce určit, odpovídá za škodu celý známý řetěz dodavatelů a subdodavatelů

- pro uplatnění nároku na náhradu škody výrobcem stačí, když poškozený prokáže, že existovala vada, že vznikla škoda a že mezi těmito dvěma jevy je příčinná souvislost
- výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou lze od něj právem očekávat

Výrobce se může zbavit odpovědnosti odpovědnosti ("vyvinit" se), jestliže:

- dokáže-li, že výrobek neuvedl do oběhu,
- pravděpodobnost, že vada v době uvedení výrobku do oběhu neexistovala,
- vada je důsledkem dodržení závazného předpisu,
- stav techniky v době uvedení do oběhu neumožňoval odhalení vady

Za škodu se považuje buď škoda způsobená na zdraví nebo poškození či zničení majetku (ne však samotného vadného výrobku) v hodnotě přes 500 ECU, a to jen pokud se jedná o majetek běžně určený pro osobní užití nebo spotřebu.

Pro podnikatele z této směrnice vyplývají následná poučení:

1. Potřeba řádně dokumentovat organizaci a pracovní postupy, zejména pro (z hlediska zdravotní nezávadnosti) kritické, pracovní a kontrolní operace.
2. Zajistit, aby všechny kritické operace prokazatelně prováděl kvalifikovaný a řádně poučený (vyškolený) personál.
3. Všechny činnosti a výrobní procesy, jejichž výsledek může snížit nezávadnost výrobku, pečlivě dokumentovat, data a výsledky kontrol a zkoušek uchovávat. Zajistit sledovatelnost subdodávek, surovin i celého výrobku, tj. možnost identifikovat u každého prvku kdy a kým byl dodán, vyroben a kontrolován a s jakým výsledkem.
4. Nezbytné je, aby organizace (vedení) soustavně kontrolovala dodržování všech výše uvedených zásad, o výsledcích kontrol byly uchovávány záznamy.
5. Údaje a data výše uvedená je třeba uchovávat **po dobu deseti let** s ohledem na to, že odpovědnost za škody je možné po tuto dobu uplatňovat.
6. Dodržování těchto zásad chrání vedení podniku i další pracovníky před trestními následky, plynoucími ze škod způsobených vadami výrobků.
7. Certifikace systému jakosti i výrobku je účinným prostředkem k důkazu bezvadnosti výrobku v době uvedení do oběhu.

V České republice je tato oblast upravena **Zákonem č. 59/1998 o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku** (novelizován Zák. 209/2000Sb.).

2.2.6 Všeobecná bezpečnost výrobků

Směrnici o všeobecné bezpečnosti výrobků 2001/95/ES přijala Evropská společenství po mnohaleté práci a postupných krocích při harmonizaci legislativních předpisů zemí ES, v oblasti bezpečnosti a zdravotní nezávadnosti výrobků, které chrání spotřebitele. V ČR je směrnice implementována Zákonem 102/2001 Sb.

Pro účely Směrnice o všeobecné bezpečnosti se za výrobek považuje jakýkoliv výrobek, který je určen spotřebiteli nebo u něhož je pravděpodobné, že jej spotřebitel použije.

"Bezpečným výrobkem" je každý výrobek, který za běžných (nebo rozumně předvídatelných) podmínek použití, včetně požadavků na trvanlivost, nepředstavuje žádné riziko nebo představuje pouze minimální rizika považovaná za přijatelná.

V úvahu je třeba brát zejména:

- charakteristiku výrobku, která zahrnuje jeho složení a balení,
- inzerování výrobku, jeho označování, instrukce pro používání nebo nakládání s ním a další informace poskytované výrobcem,
- kategorie spotřebitelů potenciálně vážně ohrožovaných používáním výrobku (zejména dětí)

Výrobce je každý výrobce sídlící na území společenství nebo jakákoliv jiná osoba, která se za výrobce prohlásí připojením svého jména nebo obchodní značky k výrobku, nebo osoba, která výrobek přepracovala. Za výrobce je považován i výrobceův zástupce (na příklad dovozce) v případech, že výrobce nemá sídlo na území společenství a dále také každý další podnikatel, který může v distribučním řetězci ovlivnit bezpečnost výrobku.

Za bezpečný výrobek může být považován takový, který vyhovuje požadavkům, které se týkají bezpečnostních a zdravotních kritérií národních legislativ těch členských zemí, na jejichž území je výrobek v oběhu.

Neexistují-li v konkrétním případě zvláštní ustanovení společenství regulující bezpečnost, je shoda výrobku s požadavkem všeobecné bezpečnosti posuzována s přihlédnutím k národním normám, které přebírají evropské normy nebo specifikace společenství (např. ČSN EN). Nejsou-li takové normy, posuzuje se shoda s normami příslušného členského státu, kde je výrobek v oběhu. Pokud žádná technická norma pro

daný případ nemůže být použita, musí být výrobek (z hlediska své nezávadnosti) vyroben ve shodě s pravidly správné praxe uznávané v příslušném oboru vzhledem k současnému stavu vědy a techniky.

Další část této Směrnice předpokládá, že členské země samy vytvoří legislativní a administrativní opatření, která budou zavazovat výrobce i distributory k tomu, aby výrobky uváděné na trh byly bezpečné. Dále požaduje, aby byly ustaveny orgány určené k dozoru nad tím, aby na trhu byly jen bezpečné výrobky a aby tyto (inspekční) orgány byly vybaveny nezbytnými pravomocemi, včetně možnosti ukládat sankce.

K tomu musí orgány členských států mj. vytvořit systém pro přiměřené zkoušení vlastností výrobků uvedených na trh z hlediska jejich bezpečnosti, vyžadovat od zúčastněných stran potřebné informace, odebírat vzorky výrobků a podrobovat je zkouškám z hlediska bezpečnosti, ukládat předběžné podmínky zaměřené na zjištění bezpečnosti výrobku. V praxi to znamená vytvoření národního systému tzv. **státního dozoru**.

Pro usnadnění volného pohybu zboží je respektována **zásada vzájemného uznávání**, která byla poprvé uplatněna rozsudkem Soudního dvora ve věci Cassis de Dijon (francouzská lihovina, která neodpovídala německým národním předpisům). Evropský soudní dvůr rozhodl, že **výrobky legálně vyráběné a schválené v jedné zemi Evropského společenství mohou být automaticky uváděny na trh také v jiných zemích Společenství**. U potravin, léčiv, chemických výrobků a automobilů musí být ovšem respektovány společné zdravotní a bezpečnostní standardy (včetně značení zboží a jeho balení). Některé aktuální dokumenty týkající se bezpečnosti potravin v rámci EU lze nalézt na serveru http://ec.europa.eu/food/index_en.htm.

2.2.7 Hygiena potravin

Hygienou potravin se rozumí všechna opatření a podmínky nezbytné pro omezování nebezpečí a zajištění vhodnosti k lidské spotřebě.

Tato opatření zahrnují všechny stupně od zemědělské prvovýroby přes přípravu, zpracování a výrobu až po balení, skladování, dopravu a nabídku spotřebiteli. Vhodnost pro lidskou spotřebu zahrnuje především zdravotní nezávadnost a pokrytí výživových potřeb člověka.

Od 1.1.2006 vstoupilo v platnost zcela nové **Nařízení o hygieně potravin 852/2004/EC**, podrobnosti pro potraviny živočišného původu obsahuje poměrně přísné Nařízení **853/2004/EC**. Oba tyto předpisy tvoří základ tzv. “hygienického balíčku” a jsou právně závazné a vymahatelné ve všech členských zemích.

Pro zajištění bezpečnosti potravin musí být ve výrobním procesu identifikovány tzv. kritické body a zavedeny a v praxi prokazatelně uplatňovány odpovídající kontrolní (řídicí) postupy pro omezení příslušných rizik na nezbytné minimum (vyšší stupeň je pak tzv. systém "HACCP"). Členské státy pro tyto účely podporují vypracování Směrnic pro Správnou hygienickou praxi, které by byly proveditelné na celém území EU. Výrobci potravin se doporučuje, aby při realizaci předpisů o hygieně potravin a Směrnic pro dobrou hygienickou praxi používali nejen obecnějších systémových norem řady EN ISO 9000 ale zejména pak EN ISO 22000:2006 vytvořené později speciálně pro management bezpečnosti ve výrobě a distribuci potravin.

Orgány státní správy musí na národní úrovni zajistit státní dozor nad dodržováním příslušných předpisů, zejména soustavně zjišťovat, zda kritické body jsou výrobci řádně identifikovány a adekvátně řízeny. Pokud inspekční orgán zjistí, že nedodržováním předpisů může být ohrožena nezávadnost potravin, uplatní přiměřená opatření, např. zákaz distribuce, stažení potravin z prodeje, jejich zničení anebo nařídí uzavření části provozu či dokonce celého výrobního podniku (na určitou dobu).

2.2.8 Ostatní směrnice a nařízení EU týkající se potravin

Pro jednotlivé druhy výrobků byla vydána celá řada specifických směrnic, z nichž jako příklad lze zmínit např. Směrnici 92/46/EEC pro syrové mléko a mléčné výrobky, 91/493/EEC pro rybí produkty, 71/11/EEC pro drůbež atd. Tyto (a další) předpisy obsahují velmi podrobná doporučení pro výrobní praxi a lze je chápat jako základy pro předpisy vytvářené nově v České republice. Nezávisle na míře závaznosti jednotlivých dokumentů lze je v potravinářském průmyslu velmi dobře využít jako návody pro zpracování Příručky kvality, Příručky nezbytných předpokladů a souvisejících pracovních postupů.

Samotnou úřední (státní) kontrolu potravin řeší Směrnice 89/397/EEC, kterou později doplnila Směrnice 93/99/EEC. Je zajímavá např. tím, že důrazně doporučuje, aby

provádění úřední kontroly potravin bylo svěřeno pouze laboratořím akreditovaným podle normy EN ISO 17025:2005 (v ČR je již prakticky plně aplikováno).

Všechny právní předpisy platné v členských státech EU jsou publikovány v Úředním věstníku Evropské unie, řada L. Elektronicky se lze dostat ke kompletním informacím a dokumentům z adresy: <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>.

2.2.9 Komise Codex Alimentarius

V celosvětovém měřítku působí v oblasti potravin při Společnosti národů Světová organizace pro výživu a zemědělství ([Food and Agriculture Organization](#) - FAO), která v oblasti hygieny a zdravotní nezávadnosti velmi úzce spolupracuje se Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Odborným orgánem je [Komise Codex Alimentarius](#), která má pro specifické oblasti vytvořeny Výbory, např. pro hygienu potravin, pro vzorkování a analýzu, pro rezidua pesticidů aj. ČR je členem FAO i WHO, na práci těchto organizací se podílí a při vytváření národních předpisů a doporučení je bere v úvahu. EU své vlastní předpisy s dokumenty Codex Alimentarius v maximální míře harmonizuje, nicméně jsou brány do úvahy také specifické podmínky vyspělých Evropských států, které se značně odlišují od jiných zemí, zvláště zemí rozvojových. Ačkoli pro ČR jsou prioritou předpisy EU, zdaleka to neznamená, že velmi obsáhlé materiály Codexu Alimentarius jsou pouze "zajímavé", neboť v řadě případů dokumenty EU doplňují a navíc poskytují vodítko pro obchod s potravinami mimo evropský prostor.

Komise Codex Alimentarius vydala mj. řadu publikací k problematice HACCP, k provádění inspekční činnosti, metodikám vzorkování aj. Vedle metodických materiálů vydává také např. doporučené maximální reziduální limity pro obsahy pesticidů v potravinách a další normy.

2.3 Národní potravinářská legislativa

2.3.1 Zákon o potravinách a tabákových výrobcích

Účelem [Zákona 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích ve znění Zák. 224/2008 Sb.](#) je stanovit povinnosti podnikatelů při výrobě potravin a tabákových výrobků a při jejich uvádění do oběhu.

Zákon se vztahuje jak na oblast výroby potravin (začíná obvykle čištěním či tříděním surovin), tak na distribuci, končící prodejem spotřebiteli. Definice "výroby potravin" jednoznačně vymezuje působnost zákona o potravinách tak, že z ní vylučuje zemědělskou prvovýrobu a poskytování služeb společného stravování. Za potravinu se považují i přídatné látky a látky určené k aromatizaci, pokud jsou určeny k přímému prodeji spotřebiteli.

Zákon také upravuje státní dozor nad dodržováním povinností vyplývajících z tohoto Zákona a prováděcích vyhlášek, které ho doplňují.

Součástí zákona jsou i novely několika souvisejících zákonů, jejichž účelem je odstranění překrývání kompetencí orgánů státního dozoru.

Při aplikaci Zákona má velmi závažné právní důsledky jednoznačné vymezení základních pojmů, které jsou uvedeny v § 2. Chápání některých základních pojmů je proto pro účely tohoto Zákona v některých případech značně zúženo. Tak např. obsah pojmů "**kvalita**" nebo "**zdravotní nezávadnost**" je zde bezpříkladně omezen pouze a jen na splnění závazných právních požadavků (národních i komunitárních) a rozhodnutí státní správy.

Vzhledem k tomu, že na náš trh jsou a budou uváděny též potraviny nebo složky, které se v České republice ani ostatních zemích EU dosud ve významnější míře pro lidskou výživu nepoužívaly, definuje zákon také některé skupiny tzv. "**potravin nového typu**". Sem patří zejména potraviny vyrobené z geneticky modifikovaných organismů, potraviny izolované z mikroorganismů, hub nebo řas, potraviny vyrobené novými technologiemi vedoucími k významným změnám ve struktuře nebo složení potraviny aj.

K základním **povinnostem provozovatelů všech potravinářských podniků (výrobců, dovozců aj.)** patří dodržování požadavků na zdravotní nezávadnost a jakost, na přepravu a skladování a na technologická opatření stanovených zákonem, vyhláškami

a dalšími právními předpisy nebo požadavků založených na rozhodnutí příslušných správních úřadů. Je např. nutno fyzicky **oddělit prostory určené pro výrobu potravin** od jiných prostor, zajistit předepsané **hygienické podmínky** a **určit ve výrobním procesu kritické body** s největším rizikem porušení zdravotní nezávadnosti a udržovat je pod kontrolou. Ve výrobě lze používat pouze takové technologické **postupy a taková zařízení, které zajistí zdravotní nezávadnost potravin**. Totéž platí i pro ostatní předměty a materiály přicházející do styku s potravinami.

Při výrobě tepelně neopracovaných potravin mohou být použity pouze tepelně ošetřené vaječné obsahy. Používání potravních doplňků, přídatných látek (aditiv) aj. musí být v souladu s příslušnými Vyhláškami jak z hlediska obsahu těchto látek, tak i způsobu jejich použití. K přímému technologickému zpracování potravin smí být použita pouze pitná voda (výjimkou může být voda používaná pro mytí zemědělských produktů a surovin, které jsou dále tepelně zpracovávány). Provozovatel jatek je navíc povinen zajistit klasifikaci jatečných zvířat, a to prostřednictvím odborně způsobilých fyzických osob.

Uvádět do oběhu maso nebo orgány jatečných a jiných zvířat a výrobky z nich lze podle Zákona č. 166/1999 Sb. ve znění Zák. 332/2008 Sb. ("veterinární zákon") teprve po vyšetření, posouzení (popřípadě označení) těchto produktů. Zvěřina musí pocházet ze zvěře ulovené dovozeným způsobem a musí být vždy patřičně označena způsobem umožňujícím identifikovat každý kus a doprovázena veterinárním osvědčením. Jatečná zvířata podléhají na jatkách povinnému **veterinárnímu vyšetření** před poražením, jejich maso, orgány a ostatní části po poražení (prohlídka jatečných zvířat a masa).

Provozovatel potravinářského podniku, který získává, vyrábí, zpracovává, ošetřuje, balí, skladuje, přepravuje a uvádí do oběhu živočišné produkty je povinen požádat před zahájením této činnosti okresní veterinární správu o vydání osvědčení o tom, že splňuje požadavky a podmínky stanovené veterinárním zákonem a zvláštními právními předpisy pro zacházení se živočišnými produkty.

Ozařovat potraviny a suroviny ionizujícím zářením nebo ultrafialovými paprsky lze pouze v rozsahu a způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem

(Vyhláškou), přičemž potraviny a suroviny určené pro kojeneckou a dětskou výživu (s výjimkou balené kojenecké vody) není dovoleno ozařovat vůbec.

Z hlediska zachování jakosti a zdravotní nezávadnosti potravin jsou pro výrobce, distributory a zákazníky důležité zejména dva časové údaje: datum použitelnosti a datum minimální trvanlivosti.

- **datum použitelnosti** se rozumí datum ukončující dobu, po kterou si potravina podléhající rychle zkáze, při dodržování skladovacích podmínek, zachovává své specifické vlastnosti a splňuje požadavky na zdravotní nezávadnost a po které nesmí být uváděna do oběhu,
- **datum minimální trvanlivosti** datum vymezuje minimální dobu, po kterou si potravina zachovává své specifické vlastnosti při dodržování skladovacích podmínek a splňuje požadavky na zdravotní nezávadnost,

Rozdíl právních důsledků obou časových údajů spočívá v tom, že **po projití doby použitelnosti musí být potravina stažena z oběhu** a o jejím dalším nakládání (např. likvidaci, přepracování, zkrmení aj.) rozhodnou orgány hygienické služby Ministerstva zdravotnictví nebo u potravin živočišného původu orgány veterinární správy. **Po uplynutí data minimální trvanlivosti lze potravinu dále prodávat za podmínky, že je zdravotně nezávadná a v prodejně je odděleně umístěna a označena.** Zákon zde sice nepožaduje povinné ověření zdravotní nezávadnosti, avšak v případě, že potravina nespĺňuje zdravotní požadavky a ohroží zdraví spotřebitele, veškeré důsledky v plném rozsahu nese prodávající, včetně sankcí až do výše 50 mil. Kč. Předpokládá se, že hrozba této sankce bude dostatečnou motivací k tomu, aby výrobky byly prodány ještě před ukončením tohoto data.

Osobám, které se zabývají výrobou a distribucí potravin ukládá Zákon celou řadu povinností, zejména pak dodržovat požadavky na zdravotní nezávadnost, jakost a technologické podmínky stanovené Zákonem a prováděcími vyhláškami.

Zahájení i ukončení výroby (resp. prodeje, distribuce) potravin je výrobce povinen oznámit nejpozději v den jejího zahájení / ukončení písemně příslušnému orgánu dozoru (SZPI).

Povinnost oznámit zahájení / ukončení výroby (resp. distribuce) je třeba chápat tak, že se jedná nejenom o otevření nové výrobní provozovny či prodejny, ale i o

rozšíření předmětu výroby, nebo prodeje. Provozovatel potravinářského podniku musí oznamovat Ministerstvu zdravotnictví uvedení na trh některých druhů výrobků a případná zdravotní tvrzení deklarovaná na obalu nebo v reklamním sdělení.

Pro potraviny, určené pro kojeneckou a dětskou výživu a suroviny pro jejich výrobu s výjimkou balené kojenecké vody, platí zákaz ozařování. Ostatní potraviny a suroviny lze ozařovat, avšak za podmínek stanovených prováděcím předpisem.

Podnikatel, který uvádí potraviny do oběhu, smí používat jen takové obaly a obalové materiály, které

- chrání potravinu před znehodnocením a znemožňují změnu obsahu bez otevření či změny obalu,
- odpovídají požadavkům na předměty a materiály přicházející do přímého styku s potravinami.

Vyřadit potravinu z dalšího oběhu má povinnost podnikatel zejména v případech, kdy potravina nespĺňuje základní podmínky pro uvádění do oběhu (viz s. 26), obal nebo označení neodpovídá požadavkům zákona, nejsou splněny požadavky na kvalitu stanovenou vyhláškou nebo deklarácí výrobcem, popř. výrobek netypicky zapáchá, je znečištěný, mechanicky poškozený, deformovaný nebo zjevně chemicky či mikrobiologicky narušený.

Podnikatel, který uvádí do oběhu potraviny balené ve výrobě, je povinen způsobem stanoveným vyhláškou potravinu řádně označit na obalu určeném pro spotřebitele,

- obchodním jménem výrobce a jeho sídlem,
- názvem druhu (42), skupiny nebo podskupiny potravin,
- údajem o množství výrobku,
- datem použitelnosti nebo datem minimální trvanlivosti,
- údajem o způsobu skladování, jde-li o potraviny, u nichž by při nesprávném skladování mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo zhoršena jakost stanovená vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem,
- údajem o složení potraviny podle použitých surovin a přídatných látek,

- označením šarže, nejde-li o potravinu označenou datem minimální trvanlivosti nebo datem použitelnosti,
- údajem o výživové (nutriční) hodnotě, je-li tak stanoveno pro některé druhy potravin.

Jen u několika málo druhů potravin stanovených vyhláškou nemusí být označeno ani datum použitelnosti ani datum minimální trvanlivosti. U ostatních druhů potravin výrobce sám rozhodne na základě znalostí o vlastnostech a údržnosti jednotlivých druhů, a označí potravinu buď datem použitelnosti nebo datem minimální trvanlivosti.

Doba minimální trvanlivosti se označuje (*vždy česky !*) na obale slovy:

"minimální trvanlivost do...konkrétní datum..." a doba použitelnosti označena slovy: "Spotřebujte do ...konkrétní datum ...".

Datum minimální trvanlivosti nebo použitelnosti uvedené na obale musí podnikatel uvádějící potravinu do oběhu zkrátit, pokud byla rozbalena za účelem prodeje jednotlivých částí; musí též určit podmínky dalšího uchování, pokud to povaha potravin vyžaduje.

V souvislosti s uváděním potravin do oběhu je nutno rozlišovat potraviny balené, zabalené a nebalené, neboť se k nim vztahují odlišné povinnosti na jejich označování:

- **balené potraviny** jsou baleny výrobcem v poslední fázi výroby a musí být označovány povinnými údaji dle § 6, obaly musí splňovat požadavky § 5. Potraviny určené pro zvláštní výživu a potraviny nového typu lze uvádět do oběhu pouze balené.
- **zabalené potraviny** jsou takové, které byly dodány výrobcem do provozovny obchodní sítě, zde např. porcovány, rozváženy apod. a zabaleny bez přítomnosti výrobce i spotřebitele (nejčastěji v supermarketech). Označení takto zabalených potravin musí odpovídat § 7, který má podstatně užší rozsah povinných údajů než § 6.
- **nebalené potraviny** jsou nabízeny v obchodní síti bez obalu a tím i bez přímého označení. Prodejce však musí u takovéto potraviny vhodně umístit např. tabulku, visačku apod., na které uvede název potraviny (druh, skupinu či podskupinu dle členění v prováděcích vyhláškách), dále množství - hmotnost, samozřejmě pokud je to technicky proveditelné, jako např. hmotnost 1 ks chleba dle jednotlivých druhů či skupin apod., nikoli např. u drobného ovoce apod., datum použitelnosti nebo minimální trvanlivosti dle sdělení výrobce, údajem o možném nepříznivém ovlivnění zdraví spotřebitele u těch druhů výrobků, které jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce

MZd ČR, údajem o případném ošetření ozářením a posledním údajem - třídou jakosti, je-li stanovena pro daný druh ve vyhlášce (např. u většiny čerstvého ovoce a zeleniny). Podnikatel, který uvádí do oběhu potraviny nebalené musí všechny údaje uvedené v § 6 odst. 1 sdělit tomu, komu je předává, tj. dalšímu distributorovi, prodejci nebo dalšímu výrobcí.

Ve vyhlášce jsou dále definovány podmínky, za kterých je možno používat bližších označení (předpon a přívlasků) k názvu potraviny, jako např. **eko, bio, čerstvý, přírodní, domácí** apod.

Zákonem o potravinách je zakázáno uvádět do oběhu především potraviny:

- **jiné než zdravotně nezávadné,**
- **klamavě označené nebo nabízené ke spotřebě klamavým způsobem**
- **s prošlým datem použitelnosti,**
- **neznámého původu,**
- **překračující nejvyšší přípustné úrovně radioaktivní kontaminace**

Potraviny s prošlou dobou minimální trvanlivosti mohou být uváděny do oběhu, jsou-li takto označeny a jsou-li zdravotně nezávadné.

Zákonné ustanovení zakazující uvádět do oběhu potraviny, které nesplňují stanovené požadavky, má obecnou závaznost, tj. vztahuje se na všechny právnické i fyzické osoby, i když nejsou podnikateli. Za uvádění do oběhu lze totiž považovat též bezúplatné darování (např. pro charitativní účely).

Co jsou potraviny klamavě označené, nutno hledat v zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele: údaje jsou nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné, nejasné, dvojsmyslné, přehnané atd.

Potraviny s prošlým datem použitelnosti je sice zakázáno uvádět do oběhu, avšak o jejich dalším nakládání (likvidaci, přepracování aj.) rozhodují příslušné orgány (HS, MZd ČR a SVS u potravin živočišného původu).

Potraviny neznámého původu jsou ty, kde podnikatel nezabezpečil, aby při prodeji potravin byl k dispozici doklad o původu zboží.

Prováděcí vyhlášky u některých druhů potravin stanovují zvláštní **podmínky na skladování - zejména teploty**, příp. relativní vlhkost vzduchu, v návaznosti na jejich charakter a vlastnosti. V těchto případech se příslušná skladovací teplota musí označit na

obale dle § 6 a povinností prodejce je dodržovat tuto teplotu při skladování. Samozřejmě, že spotřebitel by měl tuto teplotu dodržovat rovněž, pokud si koupí takto označenou potravinu a skladuje ji doma.

V případě, že teplota skladování není stanovena v prováděcí vyhlášce, avšak výrobce ji deklaruje - označí na obale, pak je pro prodejce stejně závazná.

Z hlediska porozumění různým předpisům jsou důležité následující definice:

- **výroba potravin** – upravování (čištění, loupání, třídění), opracování nebo zpracování surovin včetně balení a dalších úprav za účelem uvádění potraviny do oběhu (mimo zemědělskou prvovýrobu)
- **provozovatel potravinářského podniku** – fyzická nebo právnická osoba odpovědná za plnění požadavků potravinového práva v potravinářském podniku (výrobce, dovozce, distributor, prodejce, balárna)
- **šarže** – druhově totožné výrobky vyrobené za stejných podmínek
- **druhy potravin** (komodity) – potraviny vykazující shodné základní vlastnosti
- **potraviny nového typu**: potraviny obsahující nebo vyrobené z geneticky modifikovaných organismů, potraviny mající novou nebo modifikovanou primární molekulární strukturu, potraviny skládající se nebo izolované z mikroorganismů, hub nebo řas, potraviny z dosud nepoužívaných rostlin nebo živočichů (např. klonovaných) a potraviny, u nichž se použil výrobní postup, který není běžně používán a způsobuje významné změny ve složení nebo struktuře potravin, mající vliv na jejich výživovou hodnotu
- **potraviny pro zvláštní výživu** – potraviny určené pro osoby, jejichž trávicí proces nebo látková přeměna jsou narušené, pro osoby mající specifické výhody z řízené spotřeby určitých látek a pro zdravé kojence a malé děti
- **doplňky stravy** – potraviny, jejichž účelem je doplňovat nutriční hodnotu běžné stravy ve formě koncentrovaných zdrojů vitaminů a minerálních látek nebo dalších látek s nutričním nebo fyziologickým účinkem; jsou určené k přímé spotřebě v malých odměřených množstvích
- **potravní doplňky** – látky s významným biologickým účinkem (vitaminy, minerální látky, aminokyseliny, mastné kyseliny apod.), které se přidávají do potravin za účelem zvýšení nutriční hodnoty
- **přídavné (aditivní) látky** – přidávají se do potravin (bez ohledu na svou výživovou hodnotu) při výrobě, balení, přepravě nebo skladování a stávají se součástí potraviny
- **látky určené k aromatizaci** – látky přidávané do potravin za účelem udělení vůně nebo chuti, kterou by potravina jinak neměla nebo měla v nedostatečné intenzitě
- **kontaminující látky** – nežádoucí látky, které se do potravin dostávají neúmyslně při výrobě, přepravě nebo skladování (mimo mechanické, mikrobiologické a biologické znečištění)

- **výživové tvrzení** – údaj o zvláštních výživových vlastnostech (snížený nebo zvýšený obsah živin nebo energetické hodnoty)
- **zdravotní tvrzení** – tvrzení, ze kterého vyplývá, že existuje souvislost mezi potravinou nebo některou její složkou a zdravím, např. snížením rizika vzniku určitého onemocnění; výživová a zdravotní tvrzení musí být založena na všeobecně uznávaných vědeckých poznatcích a každý, kdo taková tvrzení uvádí, musí být schopen je doložit

Za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin bylo vydáno obsáhlé Nařízení **2004/882/ES o úředních kontrolách**. Úřední kontroly by měly být prováděny za pomoci inspekcí, ověřování, auditů a odběrů a zkoušení vzorků. Členské státy musí zajistit uplatňování právních předpisů týkajících se potravin a zdraví zvířat a monitorovat a ověřovat, zda provozovatelé podniků dodržují příslušné požadavky ve všech fázích výroby, zpracování a distribuce. Za tímto účelem by měly být prováděny úřední kontroly. Provozovatelé potravinářských podniků ve všech fázích výroby a distribuce pak v plné míře odpovídají za zajištění toho, aby potraviny splňovaly požadavky právních předpisů, které se vztahují na jejich činnost.

Státní dozor nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem v České republice vykonávají:

- **Státní zemědělská a potravinářská inspekce,**
- **Státní veterinární správa (veterinární ústavy),**
- **Hygienická služba (zdravotní ústavy)**

Jednou z oblastí, které řeší Zákon o potravinách je ukládání opatření a pokut orgány státního dozoru. Kompetence, práva a povinnosti těchto orgánů jsou podrobně vymezeny v samostatných zákonech.

Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI) - www.szpi.gov.cz - je orgánem státní správy podřízeným Ministerstvu zemědělství. Člení se na ústřední inspektorát a jemu podřízené krajské inspektoráty. SZPI zjišťuje u kontrolovaných osob **nedostatky při výrobě a uvádění výrobků a potravin do oběhu, vyžaduje odstranění zjištěných nedostatků a ukládá opatření k jejich odstranění**, resp. prevenci. Zajišťuje **provádění rozborů** vybraných potravin a na jejich základě **vydává závazné posudky a osvědčení**. Ukládá pokuty podle tohoto zákona a zvláštních zákonů.

Inspektoři SZPI pověřeni plněním kontrolních úkolů jsou při kontrole **oprávněni odebrat u kontrolovaných osob vzorky potravin** ke zjištění, zda tyto výrobky a potraviny odpovídají požadavkům stanoveným předpisy. Za odebrané kontrolní vzorky se kontrolované osobě poskytne finanční náhrada.

Inspektor na základě provedené **kontroly zakáže výrobu nebo uvádění do oběhu potravin** (nebo surovin potřebných k jejich výrobě), jestliže tyto potraviny nebo suroviny neodpovídají požadavkům stanoveným předpisy nebo používání obalů a zařízení nepříznivě ovlivňujících zdravotní nezávadnost či jakost potravin; může též nařídit přeřazení výrobků a potravin do odpovídající jakostní třídy, pokud tyto byly do jakostní třídy nesprávně zařazeny. Po zjištění přítomnosti zdravotně závadných výrobků, potravin nebo surovin může inspektor přímo na místě provést nebo nařídit jejich likvidaci.

Pokuta představuje finanční částku, kterou je podnikatel povinen zaplatit v případě porušení povinností uvedených v zákoně (např. neoddělí prostory určené pro výrobu potravin a zacházení s nimi od jiných prostor, což mohou být např. dílny) a dále při nesplnění uložených povinností (např. neurčí ve výrobním procesu pro technologické úseky tzv. kritické body, ve kterých je největší riziko porušení zdravotní nezávadnosti).

Skutkové podstaty zakládající uložení pokut za porušení nebo nesplnění povinností jsou v § 17 uvedeny odkazem na příslušná zákonná ustanovení. Samostatnou skutkovou podstatou je **ztěžování nebo maření výkonu státního dozoru**.

Smyslem ukládání pokut je docílit vynutitelnost zákonných ustanovení pod hrozbou sankce a tomu odpovídá i výše pokut.

Výše pokut je odlišena několika stupni, kdy každý stupeň je přesně přiřazen konkrétním ustanovením zákona:

- do 500 000 Kč jsou sankcionována porušení zákonných povinností, jež lze kvalifikovat jako nejméně závažná,
- do 1 mil. Kč jsou sankcionována již závažnější porušení,
- do 3 mil. Kč jsou sankcionována porušení povinností, týkající se zdravotních požadavků, a tím ochrany zdraví spotřebitele,
- do 50 mil. Kč mohou dosáhnout sankce za opakované či zvláště závažné porušení zákona ohrožující zdraví spotřebitele, především pak ve značném rozsahu.

V porovnání s obdobnými zahraničními předpisy jsou pokuty stanovené zákonem výrazně nižší. Při stanovení výše pokuty se přihlíží zejména k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání. O odvolání proti uložení pokuty rozhoduje ústřední ředitel, přezkoumání je možné správním soudem.

Státní veterinární správa (SVS ČR) - www.svs.cz - je organizací, která vykonává dozor nad zdravím zvířat, nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, nad ochranou našeho území před zavlečením nebezpečných nákaz nebo jejich nositelů a nad ochranou životního prostředí před nepříznivými vlivy souvisejícími s chovem zvířat, výrobou a zpracováváním živočišných produktů.

Povinnosti a práva SVS ČR jsou popsány ve **veterinárním zákoně č.166/1999 ve znění Zák. 332/2008 Sb.** Nezastupitelnou úlohu má SVS zejména u výrobců potravin, kteří zpracovávají živočišné suroviny a též při vývozu a dovozu potravin a surovin živočišného původu (včetně mléka).

Zdravotně nezávadné potraviny živočišného původu se z hlediska veterinárního zákona posuzují jako požitelné nebo podmíněně požitelné. Potraviny živočišného původu, které byly posouzeny jako podmíněně požitelné, méněhodnotné a určené k prodeji, lze prodávat jen v prodejnách k tomu vyhrazených a zřetelně označených.

Úřední veterinární lékaři orgánů veterinární správy pověřeni výkonem státního veterinárního dozoru ("veterinární inspektoři") jsou oprávněni při jeho výkonu vstupovat na do provozních, skladovacích a jiných prostorů, zařízení a dopravních prostředků sloužících k činnosti kontrolovaných osob, která je předmětem státního veterinárního dozoru. Dále mohou odebírat v nezbytně nutném množství a rozsahu vzorky k laboratornímu vyšetření.

Výkon kontroly jakosti potravin v objektech spravovaných Ministerstvem obrany, vnitra, spravedlnosti (armáda, věznice aj.) provádějí orgány v působnosti těchto ministerstev.

Žádný zákon nemůže ani zdaleka postihnout veškeré podrobnosti, které je třeba v takto nesmírně rozsáhlé a přísně regulované oblasti řešit. Zákon č. 110/1998 Sb. ve znění Zák. 224/2008 Sb. proto obsahuje v § 18 a 19 ustanovení, jímž zmocňuje Ministerstva zemědělství a zdravotnictví k vydání řady prováděcích Vyhlášek. Tím se zcela konkrétní požadavky na potraviny, manipulaci s nimi a na jejich posuzování velmi

podstatně rozšiřují a těmito dokumenty jsou nyní nahrazeny dřívější (velmi nepřehledné a zastaralé) Hygienické směrnice a závazné technické normy.

2.3.2 Některé ostatní zákony přímo související s potravinami

Pro některé výrobky platí - kromě obecných ustanovení Zákona č. 110/1997 - také speciální zákony vytvořené především pro komodity s vysokým daňovým zatížením (líh, tabák) anebo zvláštní tradicí (víno):

- Zákon č. 61/1997 Sb. o lihu
- Zákon č. 321/2004 Sb. o vinohradnictví a vinařství
- Zákon č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu a zeměpisných označení

Z oblasti ochrany zdraví spotřebitele a jeho oprávněných zájmů lze jmenovat především již citovaný Zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele a Zákon č. 59/1998 o odpovědnosti za škody způsobené vadným výrobkem, jakkoli jejich znění je přizpůsobeno především výrobkům "nepotravinářským". Zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky vylučuje ze své působnosti potraviny, řada obecných ustanovení tohoto zákona se ovšem výroby a zkoušení potravin dotýká. Zmínit je nutno dále Zákon č. 505/1990 Sb. o metrologii ukládající výrobcům a prodejcům potravin povinnosti v oblasti používání měřidel (zejména při vážení a odměřování objemu v obchodním styku) a dále při označování hotově baleného zboží symbolem "e".

S posledně citovanými právními normami musí být velmi dobře seznámen také každý uživatel strojů a zařízení pro výrobu a zkoušení potravin, odběratel obalových a jiných materiálů.

Působnost orgánů zdravotnických (hygienická služba) je zatím vymezena Zákonem č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví v platném znění. Činnost dalších organizací státního dozoru zmíněných v Zák. č. 110/97 Sb. o potravinách je založena na Zák. 146/2002 Sb. (ve znění Zák. 223/2008 Sb.) o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a dále již zmíněného veterinárního zákona.

Některé Vyhlášky k Zákonu č.110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích (ve znění Zák. 224/2008 Sb.)

Viz:

<http://www.bezpecnostpotravin.cz/>

<http://web.vscht.cz/kocourev/legislativa.html>

<http://www.szpi.gov.cz>

Klíčové evropské předpisy pro potravinářství – některá strategická Nařízení ES:

- Nařízení 178/2002 ES, o zásadách potravinového práva, Evropském úřadu pro bezpečnost potravin a systému RASFF
- Nařízení 852/2004 ES, o hygieně potravin
- Nařízení 853/2004 ES, o hygieně potravin živočišného původu
- Nařízení 882/2004 ES, o úředních kontrolách potravin a krmiv
- Nařízení 2073/2005 ES, o mikrobiologických kritériích pro potraviny
- Nařízení 1881/2006 ES, o limitech kontaminujících látek
- Nařízení Nařízení 396/2005 ES, o maximálních limitech reziduí pesticidů v potravinách
- Nařízení 1331/2008/ES, o posuzování a schvalování přídatných látek, enzymů a látek k aromatizaci
- Nařízení 510/2006/ES, o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin
- Nařízení 1924/2006 ES, o označování výživové hodnoty
- Nařízení 1925/2006 ES, o přidávání vitaminů a minerálních látek do potravin

Dále viz např.:

<http://www.bezpecnostpotravin.cz>

<http://www.szpi.gov.cz>

<http://web.vscht.cz/kocourev/legislativa.html>